

Nr 314.

Av herr **Pauli**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av gymnastiska centralinstitutet.*

Den proposition (nr 157), som Kungl. Maj:t framlagt för årets riksdag angående omorganisation av gymnastiska centralinstitutet, är i allt väsentligt grundad på det av institutets direktion, efter av Kungl. Maj:t anbefalld utredning, den 30 november 1933 överlämnade förslaget i ärendet. Detta förslag ansluter sig i sina grundlinjer till de av Kungl. Maj:t givna utredningsdirektiven och står liksom dessa i överensstämmelse med den uppfattning, för vilken riksdagen och statsutskottet upprepade gånger gjort sig till tolk. Propositionen torde under sådana förhållanden ha utsikt att i sina väsentliga drag vinna riksdagens bifall, varigenom äntligen en tillfredsställande och tidsenlig lösning av denna sedan mer än två årtionden på dagordningen stående omorganisationsfråga skulle vinnas och en god utbildning av såväl gymnastiklärare som sjukgymnaster garanteras.

I vissa detaljer synes emellertid Kungl. Maj:ts förslag ge anledning till erinringar, och undertecknad skall därför i nedan angivna avseenden tillåta sig påyrka ett par mindre ändringar i detsamma.

I propositionen föreslås, att frågan om inspektionen av gymnastikundervisningen tillsvidare bör lösas så, att institutets föreståndare skall vara skyldig mottaga uppdrag att inspektera gymnastikundervisningen, men att dessa åligganden ej böra självfallet tillkomma honom. I den mån han skulle erhålla Kungl. Maj:ts uppdrag att i begränsad omfattning verkställa inspektion av gymnastikundervisningen i riket, skulle en ytterligare befrielse från hans undervisningsskyldighet måhända kunna ifrågasättas, vilken fråga emellertid enligt propositionen torde böra få bli föremål för närmare övervägande.

I sitt förslag till omorganisation av institutet framhöll dess direktion i anslutning till sakkunniga 1927, att föreståndaren icke lämpligen bör åläggas att vara inspektör för gymnastikundervisningen i landet. Föreståndarens huvuduppgift är att leda gymnastisk forskning och undervisning vid institutet. Om han samtidigt är inspektör, skulle hans åligganden bli alltför omfattande för att nöjaktigt kunna medhinnas av en person. Här må blott erinras om de svårigheter, som uppkomma genom att föreståndaren i egenskap av inspektör skulle nödgas att under avsevärd tid vistas utom huvudstaden. Sakkunniga 1927 framhöll, att även en synnerligen summarisk

inspektion skulle påfordra föreståndarens frånvaro minst en månad varje läsår. Det torde också möta synnerligen stora svårigheter att finna en person, som utöver alla de kvalifikationer, som erfordras för att vara lärare vid institutet och dess föreståndare, även äger dem som böra tillkomma en inspektör. Genom sammankopplingen med inspektörsbefattningen nödgades man vid personvalet till den för institutet så viktiga föreståndarebefattningen inskränka sig till att välja mellan friskgymnastiskt utbildade personer. Framför allt måste det anses betänkligt, att de medicinskt bildade lärarna därigenom skulle vara uteslutna från denna post. Att välja en så utbildad person till föreståndare kan dock säkerligen i vissa fall vara mycket önskvärt. För undervisningen vid institutet är det av största vikt, att föreståndaren ålägges undervisningsskyldighet och att han kan följa undervisningen därstädes. Även om en viss minskning i hans undervisningsskyldighet kan bli ofrånkomlig, är detta likväl något helt annat än att han därtill under långa tider skall vara nödgad att vistas borta från institutet. Direktionens förslag, att gymnastikundervisningen bör förläggas till skolöverstyrelsen, har tillstyrkts av den senare under villkor att konsulentorganisationen inom överstyrelsen för gymnastik med lek och idrott erhöle den omfattning den ursprungligen ägde. Förslaget har oreserverat tillstyrkts av svenska gymnastiklärarsällskapet, som framhöll, att institutets kontakt med arbetet på »fältet» kan erhållas på annat sätt. Av det anförda torde sålunda framgå, att det är ägnat att vålla allvarliga betänkligheter, om på sätt som i propositionen föreslås föreståndarebefattningen skulle sammankopplas med gymnastikinspektionen.

Direktionen har vidare beträffande lärartjänsterna vid det omorganiserade centralinstitutet såsom alternativ A föreslagit, att en manlig och en kvinnlig lärare inom vardera ämnet gymnastik samt lek och idrott beredd ordinarie anställning, medan en andre lärare i vardera ämnet skulle få en mindre fast anställning. De senare 4 lärarna borde av Kungl. Maj:t förordnas på fyra år, vilket förordnande, om så prövades lämpligt, skulle för en och samma person kunna förnyas två gånger för två år i sänder. Vid behandlingen av frågan om anställningsförhållandena för dessa lärare i gymnastik, lek och idrott motiverade direktionen den föreslagna anordningen med vissa synpunkter, som icke behandlats i föregående utredningar.

»Det vore», ansåg direktionen, »tydligt, att å ena sidan undervisningen i dessa ämnen krävde, att en lärare själv ägde möjlighet att demonstrera och deltaga i utförandet av de olika övningarna. Att detta som regel icke vore möjligt för en lärare, som nått högre ålder, sade sig självt. Undervisningen i dessa ämnen skulle sålunda kunna komma att bli allvarligt lidande, om båda lärarna i ettdera ämnet skulle uppnått en ålder av t. ex. 50 år eller mera. Om båda lärarbefattningarna i vardera ämnet gjordes ordinarie, kunde vid tillämpande av vanliga befordringsgrunder mycket väl inträffa, att de till och med redan vid sin tillsättning skulle uppnått en

ålder, som inom kort gjorde dem mindre ägnade att handleda undervisningen i ämnet. Även om detta till en del och särskilt inom idrottsundervisningen kunde avhjälpas genom att i större utsträckning anställa specialister som timlärare, borde dock institutets egna lärare hava den kroppsliga vigör, att de skulle kunna tjänstgöra som instruktörer och förevisa inom sitt ämne. Å andra sidan vore det uppenbarligen också nödvändigt att sörja för att en viss kontinuitet ägde rum i undervisningen. Starka skäl talade sålunda enligt direktionens mening för att en manlig och en kvinnlig lärare inom vardera ämnet gymnastik samt lek och idrott bereddes ordinarie ställning, en andre lärare i vardera ämnet en mindre fast anställning.

En dylik anordning med avseende på anställningsförhållandena stötte emellertid på stora svårigheter därigenom, att det måste komma att ställa sig vanskligt att kunna bereda de på kortare tid anställda lärarna utkomst-möjligheter efter avslutad tjänstgöringsperiod vid institutet och även därigenom, att det vore svårt att göra dylika platser så lockande, att de skulle sökas av de ur institutets synpunkt mest önskvärda och framstående lärarkrafter.

Då emellertid ett genomförande av förslaget med hänsyn till undervisningen vid institutet syntes vara av stor betydelse, därest de antydda olägenheterna kunde undvikas, hade direktionen dock ansett sig böra undersöka, huruvida ej möjlighet till dess förverkligande föreläge. Direktionen hade därvid kommit på tanken att en ordning liknande den, som användes vid vissa militära skolor, skulle komma till användning vid gymnastiska centralinstitutet. De åsyftade militära lärarna kommenderades att med bibehållande av sin innehavande ordinarie befattning under viss tid upprätthålla lärarbefattning vid viss skola. På motsvarande sätt skulle man vid centralinstitutet anställa lärare på kortare tid genom att lämpliga gymnastiklärare från läroverk och andra undervisningsanstalter kunde för en period av förslagsvis fyra år med bibehållande av innehavd tjänst efter ansökan vinna anställning som lärare vid institutet. Ett dylikt förfaringssätt hade under en lång följd av år tillämpats beträffande de militära lärare, som kommanderats till centralinstitutet. För läroverkens vidkommande torde det ej heller vara främmande, då ju deras rektorer på detta sätt tillfälligt anställdes.

Med en dylik anordning skulle man, utöver vad redan anförts, ytterligare vinna för centralinstitutets vidkommande, att dess lärare stode i ständig, fruktbarande och från många håll som mycket eftersträfvansvärd förklarad kontakt med skolorna. Under förutsättning att en dylik anordning visade sig genomförbar och icke mötte hinder från skolöverstyrelsens sida ville direktionen sålunda (*alternativ A*) föreslå att vid gymnastiska centralinstitutet skulle finnas:

- 1 ordinarie manlig lärare i pedagogisk gymnastik,
- 1 ordinarie kvinnlig lärare i pedagogisk gymnastik,

1 ordinarie manlig lärare i lek och idrott,
 1 ordinarie kvinnlig lärare i lek och idrott, samt
 1 manlig och 1 kvinnlig lärare i pedagogisk gymnastik och
 1 manlig och 1 kvinnlig lärare i lek och idrott, de sistnämnda anställda på viss tid.

De senare fyra lärarna borde av Kungl. Maj:t förordnas på fyra år, vilket förordnande, om så prövades lämpligt, skulle för en och samma person kunna två gånger förnyas för två år i sänder»

Direktionens förslag har tillstyrkts av skolöverstyrelsen »under förutsättning att bestämmelse utfärdades därom, att ordinarie befattning, vars innehavare erhöle här avsett förordnande som lärare vid gymnastiska centralinstitutet, skulle i vederbörlig ordning återbesättas med ordinarie innehavare, vilken vore underkastad skyldighet att mottaga förflyttning till annan ordinarie gymnastiklärarbefattning, då den föregående innehavarens förordnande vid centralinstitutet upphörde».

Överstyrelsen framhöll i detta sammanhang, att vad här sagts givetvis endast kunde gälla sådana fall, då lärare vid *statlig* läroanstalt förordnades å lärarbefattning vid institutet. Självfallet kunde staten icke ikläda sig något ansvar för att vid kommunal eller enskild läroanstalt anställd lärare, vilken mottoge förordnande vid institutet, erhöle placering å gymnastiklärarbefattning efter utgången av tiden för förordnandet.

Gymnastiklärarsällskapet har å sin sida avstyrkt förslaget under förmenande av bland annat, att detta system skulle bli till nackdel för läroverken genom det täta ombyte av lärare, som därav kunde bli en följd. Dylika täta ombyten torde emellertid icke behöva befaras. Om man beräknar, att ifrågavarande icke ordinarie lärare kvarstanna vid centralinstitutet i medeltal 6 år, erfordras ett lärarutbyte två gånger på tre år. Då vissa av de icke ordinarie lärarna torde komma från icke ordinarie platser vid skolorna eller icke statsskolor, och då en del kunna förväntas småningom vinna ordinarie anställning vid centralinstitutet, lära ombytena bli än mer sällsynta, varför farhågorna för denna anordnings menliga inverkan på skolornas gymnastikundervisning synas vara betydligt överdrivna. För dem bör å andra sidan en betydande fördel uppkomma genom den på detta sätt uppnådda kontakten med deras utbildningsanstalt. Med den av skolöverstyrelsen föreslagna modifikationen synes anordningen icke vara ägnad ingiva några betänkligheter för skolornas vidkommande. För centralinstitutets del är anordningen med dessa rörliga lärare, som direktionen närmare utvecklat, av största betydelse.

I propositionen framhålles sid. 57, att för att underlätta försörjningsförhållandena för gymnastiklärare torde möjligen böra övervägas, huruvida icke — i likhet med vad redan skett vid ett par andra likartade statliga högre yrkesutbildningsanstalter — sådana bestämmelser böra utfärdas, att antalet årligen vid centralinstitutet och vid de enskilda gymnastikinstituten

intagna elever avpassas med hänsyn till landets behov av gymnastiklärare. Då det med hänsyn till undervisningens behöriga bedrivande icke torde vara möjligt att minska undervisningsavdelningarnas storlek väsentligt under vad direktionen beräknat, torde den enda framkomliga vägen härför vara att icke varje år intaga nya elever. Under sådana omständigheter skulle systemet med icke ordinarie lärare bliva av förut icke beaktad fördel. Lärarbehovet skulle därigenom på ett smidigt sätt kunna anpassas efter behovet, vilket eljest är omöjligt, varigenom en avsevärd besparing för statsverket skulle kunna komma till stånd. Även om detta förhållande icke tages i betraktande, uppkommer genom direktionens förslag årligen en besparing på 2,200 kronor.

På grund av vad ovan anförts, får jag alltså hemställa,

dels att riksdagen, i enlighet med vad direktionen för gymnastiska centralinstitutet föreslagit, måtte uttala, att institutets föreståndare icke skall äga befattning med inspektionen över gymnastikundervisningen i riket,

dels att riksdagen, i enlighet med direktionens förslag alternativ A, ville uttala, att fyra av de åtta lärarna vid institutet i gymnastik samt i lek och idrott skola av Kungl. Maj:t förordnas för fyra år i sänder, vilket förordnande, om så prövas lämpligt, skall för en och samma person kunna två gånger förnyas för två år i sänder.

Stockholm den 10 mars 1934.

Ivan Pauli.

